

Ա Ի Ա Ր Ա Յ Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ՕՐԿԱՆ “ԱԻԱՐԱՅՐ”, ԱԿՈՒՄԲԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1

1909 ՅՈՒՆԻՈՒԱՐ ԳՅ

ԳԻՆ 40 ՓԱՐԱ

Հասցէ վԱՐՁՈՒԹԻՒՆ “ԱԻԱՐԱՅՐ”, ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. Պօլիս Սուրբան Հաւաւ Մօրս քաղ, ՓԱՍԿԱՆԵՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
Ուր կ'ազդուին ամեն տեսակ զրու թիւն

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՐԱԳՐԱՅՐԱՆ
ՏԻՐԱՆ ԶՐԱՔԵԱՆ. — Լեւան վրայ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՐԻԹԻՆԵԱՆ. — Պիտիան շեզուին դաւախու-
րիւնը մեր վարժարանաց մէջ
ՀԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ. — Կ'աղօթեն (այսպիսի ժամերէս)
ՎԱԶՐԷՆ. — Հին դիմիւր (Պօղոս Եռանդ պէյ)
ՎԱՀՐԱՄ ՍԱՐԳՍԵԱՆ. — Զաւիին հոգաւոր (Նորապէս)
Զ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ. — Գրիգ եւ Զին
ՄԱՆԿԱՆՅ ՐԱԺԻՆ
Վ. ԽԱՐԲՈՒՐԹԷԱՆ. Ազուհար
ԱՌՄՈՒԹ. — Սփեայ եղբիւրներով եղիկը

Գ. ՊՈՒԵՐ

Սուրբան Հաւաւ Մօրս Բան

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԳՐԱՏՈՒՆ 3. Գ. ՓԱՍԿԱՆԵԱՆ

1909

Արեւալ
Գաւիթ
Բրտան
Այսպիսի

“ԱԻԱՐԱՅՐ” ԿԸ ՏՊԱԳՐՈՒԻ

Նորածող տառերով եւ կատարեազործ-
եալ նորագոյն մեքենաներով օժտուած

ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

Նորահաստատ նոյն տպարանին մէջ

Ի ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԱՐ , ՄՕԼԱ ԹԱՇ , Կ ՊՈԼԻՍ
(Բիւզանդիոն Լրագրին դիմաց)

ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԷՆ սկսած է տպարան տպարան տպարան
հրատարակուիլ

Ընդարձակ

ՔՆԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՈՐ Է

ՆԻՍՏԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

Տեսք 20 փարսյ

ԸՆՏԻՐ ԹՈՒՂԹ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փալագաշեան Տպարանի տառերը նոր ի նորոյ ձուլում
են 12 տարիէ ի վեր ի Սօփիա հաստատուած փալագաշեան
ձուլարանի մէջ :

ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

ԱՂԶԿԱՆՑ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒՆՈՏԱԿԱՆ ԳԻՇՆԵՐՈԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՅ

Կ. Պոլիս , Գոսթ-Գիւղ , Մէտիւրսաւ հասկսի
Տարուան մէջ որ եւ է ժամանակ նոր առակներուն
ի ղեկունակ

Ա Ի Ա Ր Ա Յ Ր

586

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

ՕՐԿԱՆ “ԱԻԱՐԱՅՐ”, ԱԿՈՒՄԲԻ

—o-o-o-o—

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1

1909 ՅՈՒՆՆՈՒԱՐ 15

ԳԻՆ 40 ՓԱՐԱ

1599

Հասցէ վԱՐՉՈՒԹԻԻՆ “ԱԻԱՐԱՅՐ”, ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. Պօլիս Սուլթան Համալ Մօլա քաղ, ՓԱԼԱԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
Ուր կ'ազգութիւն ամեն տեսակ գրութիւն

Կ. ՊՈԼԻՍ
Սուլթան Համալ Մօլա Թառ
ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԳՐԱՏՈՒՆ Յ. ՓԱԼԱԳՐԱԿԱՆ

1909

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

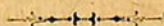
U. S. P. M. P.

U. S. P. M. P.

Ա Ի Ա Ր Ա Յ Ր

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՕՐԿԱՆ “ԱԻԱՐԱՅՐ” ԱԿՈՒՄԲԻ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Թրքական դադիր բռնակալութեան ջնջմամբ, ահա սկսաւ մեծ շարժումը, նուիրական շարժում՝ դէպ ի ընդհանուր զարգացում, հեւ ի հեւ գործնէութիւն՝ դէպ ի լաւագոյն խոհայներ, խօյարձակ արշաւ՝ դէպ ի յառաջացում, որ յառաջ կուգայ մոլորդեան ամէն դասակարգերու գոպուած, կաշկանդուած մտքերու ձերբազատութենէն:

Ազատութեան օրերու այս շուտափոյթ վաղքին մէջ, Թրքահայ մամուլը ունեցաւ իր գրական փոքրիկ փունջերը կազմող ծաղիկներ, նորանոր այժերու խանդուտ և եռփի գործնէութենէն յառաջ եկած:

Ահա այսօր, 1909ի ազատ արշալոյսին հետ միասեղ «Աւարայր» կուգայ ողջունել յարգելի հասարակութիւնը: «Աւարայր» իբր կիսամսեայ թերթ հրապարակ կ'ենէ երկուստարդ պատանիներու ջանքով և կարող գրիչներու օժանդակութեամբ: Խմբագրութիւնս սիրով կ'ընդունի նաև ամէն անոնց յօդուածները, որոնք դեռ նոր կուգան մտնել գրական ասպարէզին մէջ, և այսպէսով կը յուսայ թէ «Աւարայր» կարեւոր դեր մը պիտի ունենայ ապագայ սերունդը յառաջացնելու մէջ, վարժեցնելով զանոնք իրենց երկտասարդ հասակէն գրականութեան:

«Աւարայր» պիտի ըլլայ Օրկանը «Աւարայր» ակումբի, և պիտի ջանայ ակումբին նպատակը իրագործելու միջոց մը հանդիսանալ, որ է Զարգանայ և Զարգացնել:

«Աւարայր» պիտի ունենայ, հետեւեալ մասնաւոր բաժինները. Ա. խմբագրական բաժին մը, ուր պիտի պարզուին, Ազգային և Գաղաքական տեսութիւններ:

Բ. Գեղարուեստական բաժին մը, ուր պիտի երևին պարբերաբար երաժշտական և թատերական գրութիւններ, որով պիտի կրնայ նաեւ մեր երիտասարդ սերունդին գեղարուեստական ճաշակը ազնուացնել:

Գ. Վիպական բաժին մը, ուր պիտի երևին նորալէզեր և փոքր պատմութիւններ:

Ինչպէս նաեւ քողոքներու և ֆենայտսական բաժիններ, ուր տեղի պիտի ունենան վիճարանութիւններ, որոնք աւելորդ է բոկ առննաօգտակար մտային մարդանքներն են, պայմանաւ որ միշտ լրջութեան սահմանին մէջ տեղի ունենան:

Անշուշտ յաւակնութիւնը չունինք երիտասարդներու կատարեալ թերթ մը հրապարակ հանելու, սակայն միշտ պիտի ջանանք, և ամէն զոհողութիւն չպիտի խնայենք, հասցնելու համար «Աւարայր»ը բարձր աստիճանի մը, որով կարենայ տալ Հայ երիտասարդութեան գրական և գեղարուեստական զարգացում մը:

Գիտենք թէ շատ մը գժուարութեանց պիտի հանդիպինք և շատ մը թերութիւններ պիտի ունենանք, որոնց համար կանխաւ կը խնդրենք ազնիւ ընթերցողներէն ներողամտ աչքով նայիլ:

«Աւարայր»ի ընթերցումը կը յանձնարարենք,

Տղոց, որովհետեւ «Աւարայր» պիտի ունենայ զատ մանկական բաժին մը որ ամենաօգտակար մտաւորական անունդն ու նիւթը պիտի հայթայթէ:

Երիտասարդներուն, որովհետեւ «Աւարայր» միջոց մը պիտի բնայ յառաջգիմելու գրական և գեղարուեստական ասպարէզներուն մէջ:

Չախախտներուն, որովհետեւ խիստ օգտակար և հաճոյալի գրական զբօսանք մը պիտի վայելին:

Ծերերուն, որովհետեւ հոն պիտի գտնեն, Ազգային կեանքէ առնուած իրական պատկերներ, ինչ որ կը կարծենք թէ ծերունիներու լաւագոյն մէկ զբօսանքն է:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Հինդ վեց ձիաւորներս հասած էինք վերջապէս Ողիմպոսի բարձրալայրերուն վրայ: Եղեւիններու, լեռնական զիւղացւոց կացինով ձեղակոտոր ու հաշուած այլ զեռ ուղղաբերձ եղեւիններու տակէն սողամբարձ՝ ու հատեալ փեկոններու արմերէն մոլարուսած թաւուտներով մերթ հովանաւոր ոլորապոտոյտ սեպուղիներէ բարձրացած ընդերկար, ու բոլոր մեծամեծ զառիվերներուն ելեւելքն աւարտած՝ կը դառնէինք լայն հովտի մը մէջ, Տոմպայ — Չուգուրուն, ուր առուսաւէր բուսականութիւն մը կը հոծուէր տեղ տեղ, բարձրուղէչ վարդաձաղիկ *épilobium* ներով գեղուն: Գետինը ելեւելքելով կը փոռէր աջ ու ձախ, մինչեւ եղեւնուտ բարձրութիւններ, և կ'երկարէր դէպի լեռան վերին կողմերն ուր կը դիմէինք, և որոց վերեւ Ողիմպոսի կատարին ձիւնոտ լուրթ ծայրերը կը ցայտէին վճիտ երկկնքին մէջ: Կ'երթայինք, հիացական: Արշալոյսէն ի վեր բարձրացեր էինք հետզհետէ աւելի անապատական ու ջինջ մթնոլորտի մը մէջ ուր լեռան անբաւ կանգուն զանգուածը կը միրճի իբրեւ իր գերազոյն առանձնութեանը անփական երանութեան մէջ յաւերժասոյզ: Նայելով ամէն բանի, և ամէն բան վայելելով, առաւօտին զովապայծառ ստուերներն ու գաղջ ուղիւր, ամենի բուները՝ տապարատ ճիւղերով կամ զեռ անվթար ու դալարապեղ, մարդերն ու թաւուտները, սառնակերպ լայնատարած քարերն՝ անձրեւներէն ու ձիւնհալքերէն ողորկուած, որոց վրայ ձիւ կը սայթաքէր, երկչոտ կապոյտ բողբոն, ստուերին մէջ ծաղկած, կոճղերն ու ճիւղերը մօրուսաւորող գորշ *usnea* ները որ զլիսուս կը քսուէին, մարդու ամայութիւնը վայրենապեղ բարձրալայրերուն, լեռան զմայելի ու խոտիչ ու վհատեցուցիչ տեսքերն, ու տակաւին անձանթը որ ետեւն էր ամենայնի՝ հեշտափրկով ամէն ինչ ու թափանցելով ամենայնի երջանկութենէն, կ'երթայինք չարունակ, զմեզ ամէն վայրկեան զիմաւորող գեղեցկութենէն վատա՝ լեռան հաշտ հիւրընկալութեան վրայ, մեծապանծ Ողիմպոսը վեհագի ու ներող հաւատալով:

Անտարակոյս մեր թիւն ալ, ու ձիաւոր՝ թէ և մեծ մասամբ անդէն, ըլլալինիս, և մանաւանդ մեր առաջնորդներուն ընկերակցութիւնը վտանգի մ' և է կասկած չէին թոյլատրեր: Այդ մարդոց մին զուարթ ու քաջագօտի մէկն էր՝ անփութօրէն կը քայէր, լեռնէն բոլորովին անպատկառ՝ մէկ ուրիշը, տալէց, չըջահալեաց մարդ մը կը թուէր և հրացան ալ ունէր, այո՛, կռնակը. կ'ե-

ընայ թէ շատ բան կարելի էր բնել այդ միակ հրացանով: Իսկո՞ծ մարդուն վրայ անլախութեան ու երկչոտութեան միանգամայն նըմանող բան մը կար: Իր մեծ աղերեկ պիտիները աջ ու ձախ կը հերքէին իր խոր ու մեծաբայ և անձկալից աչքերուն, իր ամենուրեք անլստահնի բաներ կասկածող նայուածքին վախը, զոր կոնակն ի վեր չեղակից ցցուած հրազէնն ալ անշուշտ պաշտօն ունէր ժխտելու, թէ և փարատելու կոչուած ըլլար մանուտանդ: Հաւանականաբար կ'ակնածէր մեծանուն Քէշիշ-Տաղէն: Ընտնային արկածներու պատմութիւններ, « Քէշիշին » վերարեւելաւ սարսուռի գէպերը գլխեր և հետունները գննելու, ճամբան ստուգելու մասնաւոր հոգածութիւն մը ցոյց կուտար: Մի՞ գուցէ մոլորէինք մի՞ գուցէ... Բայց ինձի համար արիստալի բան էր չհանդիպիլ երբեք ընտնային անասուններու, չտեսնալ հրճիւն ու սարսուռ՝ անոնցմէ մէկուն կամ միւսին ճշմարիտ կեանքէն վայրկեան մը տեսնելու... Արդարեւ ոչ մէկ մասկերի, ոչ մէկ կրծողի, ոչ մէկ սողունի պիտի հանդիպէինք, և այն անձանթը զոր կը զգայիր հոն ամէն բանէ անդին՝ չպիտի յայտնուի կերպարանուի եղեր ոչ մէկ վայրի կենդանիի մէջ: Սարերուն վրայ, օդին մէջ ոչ մէկ արծիւ տեսանք, ոչ իսկ դոյզն չանէն մը: Վարը ոչ մէկ գայլ, ոչ մէկ արջ... Ճամբան որմէ կ'երթայինք, ամենեւին ազանով չէր անասուններուն համար, երկար տեսնէ ի վեր ջորիներու զանգակածայն անցքը յաճախ, կայքինի գանդիւնները որ կը լսուին անշուշտ հետուններէն, վրդովիչ բամբիւնն երբեմն հրազէններու, ու մարդոց միշտ աւելի կամ նուազ արմկալի երթն այն տեղուանքէն, վաղուց հեռացուցած ըլլալու էին անհուն անդորրի մը կարօտ և ամէն չուկի արթնականջ էակները: Բայց կարծես նոյն ինքն Ողիմպոսի խաղաղութեան ու քաղցրութեան օրերէն մին էր իր աղէտալի իրերը կը թուէր պահել իր չարաշուք օրերուն, իր հրապոյցները կը պարզէր շտալօրէն և իր յօշակոյթներն ու մաղիյները կը ծածկէր: Լեռը կը ցուցնէր իր ծաղիկներն ու կ'անհետացնէր... Իր ծուղակները: Տարեց Սիմոնը բնաւ առիթ չունեցաւ իր հրացանը ձեռք առնելու, ոչ մէկ կենդանի ահաբեկելու իսկ համար:

Սակայն չեմ գիտեր ուրիշ սկսեալ՝ մեզի խառնուէր էր Առնաւոտ տղայ մը, թաղեայ փոթուող ու տրեխներով, որ անտառա՝ ձայն ու բողբոլէին վարժ՝ իր անշտապ քայլերը կ'առնէր մեզի հետ, և զոր նկատած էինք անշուշտ բնակիչ մը՝ հոս հոն լերան մէջ աներեւոյթ գլուխներէն միայն, որոնցմէ մէկուն խրճիթները սակայն նշմարել էինք քանի մը ժամ առաջ, Կէօք-Տէրէի բարձրերը, — կամ զոր համարած էինք դառիվերներուն վրայ մեզի հանդիպող-

ներուն պէս մէկը: Իրոք զրազող չկար: Անյազօրէն շուրջս կը գլտէի, նոյն իսկ գայթեկու կամ գլուխ ճիւղի մը զարնկու վտանգով:

Յանկարծ հեռուն աջ կողմը նշմարեցի քանի մը խոշոր գեղին շուներ, դուարապահ շուներ անտարակոյս, որոնք մեզ տեսան, և մէկէն, սոսկալի կերպով մը վազել սկսան գէպ ի մեզի. պօռացի մերիններուն, և կարծեմ Սխմուն էր որ «Մի վախ՛նաք, ըսաւ մօտ եկէ՛ք, ամփոփուեցէ՛ք»: Շուները կը վազէի՛ն. յանկարծ անհետացան գետնի ցածութեան մը մէջ... Աւելի մօտէն դուրս պիտի նետուէին հիմա. կ'երեւակայէի վաղքերնին, անտանձ, անողօք... գազաններ են ի՛նչ են այս... անաւասիկ երեւցան, կը սլանա՛ն կոր մոլեգին, մրրկալի, և անմոռնչ... երեք չորս հաստաբազուկ զամբոն՝, մօտեցան... եկան, եկան... նորէ՛ն կորսուեցան. վերջին վերելք մը և զմեզ պիտի բղբոսե՛ն... անա՛ ինչ որ է հիւրամերձ լեռ... սրտատրոփ ժողովուած ենք. կը թուի թէ կը լսենք համող շուներուն խառնափնթոր ու սարսափելի ոտնաձայնը: Ո՛հ, ի՛նչ ապուշ ու գազանային աններողութիւն. վեր կը խուժեն, կուգա՛ն կոր... ելա՛ն. անսելի բան...

Բայց ա՛ս ի՛նչ է. խեղճ են այս վայրենիները, բան մը չըրին, բա՛ն մը չեն ըներ, ոչ իսկ մոռնչ մը, ոչ իսկ հաջիւն մը. պզտիկ Առնաուտը կախաճող է, ի՛նչ է. քովը եկեր կը քծնին, թաւ պօշերնին ձօճեկով, լեզունին դուրս, ու մայլ կլափնին վարդապոյն կը ծիծաղի... Հասկցուեցաւ. պատանին՝ անդապելի պզտիկ Առնաուտը՝ հովիւներէն մէկն է, անոնց տէրերէն մէկն, սիրելի, նուիրական. և քանի որ կը վկայէ թէ մենք օտարներ չենք, շուներն ա՛լ բռնիք չունին. նոյն իսկ, թերեւս, պզտիկ ալ միացած են. կը թողուն որ երթանք. քիչ մը տեղ կ'ընկերանան իսկ մեզի, այսինքն իրենց պզտիկ Առնաուտին վերաբերեալ մարդոցը: Վա՛յ պատանի հովիւ. կեցցես: Միա՛յն իր արդէն լուրջ լեռնական տղու լիկ ու համեռ ու աննշմարելի ներկայութիւնը սաստեց բարբառոս գամբոները, և փափկատիրտ եղկելներուս անդորրութիւնը շտրկեց:

Ո՛հ, ստուգիւ Ողիմպոսը բարեգութ է և հա՛ճ. իր վիթխարի շուներուն գէժ և մարդոց ի պաշտպանութիւն՝ հովիւ տղիկ մը կը հանէ իր ձորերէն, որուն ի տես՝ յանախակալ՝ պատուաւոր կլափնէրը փաղաքշտութիւն սորուկներ կ'ըլլան. կարծես ամէն Աստուածութեան համար հաճոյստոյն արարքն ըլլար մեծերս խոնհարեցնել պզտիկներուն. և Լեռն որքա՛ն Աստուածային է արդէն:

Դիմացը, դեռ մեզ անձանօթ վայրերէ վեր, և կարծես արդէն չա՛տ մօտ, շատ մօտ, մինչ իրապէս ժամերով հեռու՝ լսածուրդ

այերին մէջ ձիւնափառ մորչագոյն սարերը կը կանգնին պերճօրէն. պիտի ելլենք, պիտի ելլենք հոն, յաւերժական ձիւնին քով, սրտատրոփող ու կթոտող դաժուն վրայ, ջինջ, արեւոզող ու ցուրտ եթերին մէջ, ամենայնէ վեր՝ լաւ եւս խոնարհելու համար...
Եւ անդադար յառաջ կ'երթանք գէպի Սոսլան Տէրէսին:

5 Յունի. 1909.

Տ. ԶՐԱՔԵԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ ՄԷՋ

Հոս չեմ ուզեր ծանրանալ այս լեզուին օգտակարութեանն ու կարեւորութեանը վրայ, որ արդէն ակնյայտնի է ու ամէնուս համար անուրանալի, այլ կուգեմ մի քանի խօսք ընել այս պիտանի ու կենսական լեզուին, մեր վարժարանաց մէջ ունեցած կարեւորութեանը ու անոր դասախօսութեանը եղանակին վրայ:

Դասախօսել կամ լաւ է ըսել անլեզունին է լեզուի մը ամենէն կարեւոր եւ կենսական հարցը, նա մանաւանդ այս պիտական լեզուին համար, որ չափ փորձառութեան եւ մասնագիտութեան կարօտ է: Ունինք իսկ մի դասաւանդներ Տաճկարան ամականին տակ — բացառութիւնները միշտ յարգելի են — որոնք թէև լաւ գիտեն լեզուն, սակայն չունին տղոց մտքին թափանցելով անոնց կատարելապէս ուսուցանելու արուեստը, եւ պարտաւ տեղը կ'երթան կուգան վարժարան ատանց ու է արդիւնքի: Ահա թէ ինչպէս:

Հազուադէպ ըլլալով մանկավարժական եւ զիւրուսոց մէթոդներով դասադրքեր, աշակերտին ձեռքը կուտան հին ոճով եւ օրինական թերութիւններով լի ու անոր վիճակին անյարմար գրքեր, եւ տղուն միտքը կը խճողեն անոնց մէջ գտնուած անյարմար հատուածները նոյնութեամբ եւ քերականական կանոններն ալ ատանց բացատրելու թուրքակի պէս գոց ընել տալով: Ահա այս այսպէս երթալով — եւ որովհետեւ մեր վարժարանաց մէջ այնքան կարեւորութիւն չունի այս հարցը եւ տեսնելով որ աշակերտը ուրիշ ձեռքերու մէջ քիչ չափ ալ յաջող է — չըջանաւարտ կ'ենէ, բայց կը տեսնենք թէ ամենէն պարզ բառ մը անգամ ատանց սխալի չէ կարող գրել եւ մէկ տողին վրայ մինչեւ անգամ 4-5 սխալ հանելով կրնայ գրել մի նախադասութիւն:

Թաղային նախնական վարժարաններէ ելլող աշակերտներէն չի պահանջուիր հաստարեալ գիտելիք մը այս լեզուին վրայ, բայց գալով երկրորդական վարժարաններէ ելլողներուն, ասոնք կարե նաղու են գէթ քիչ թէ շատ առանց սխալի շարադրել նամակ մը և կամ ո և է պարզ գրութիւն մը, մինչդեռ կը տեսնենք թէ տարաբաղաբար շատ հաղուաղիւտ են այսպիսիներ: Ջարմանային հոն է որ այսպէսով երկրորդական վարժարաններէ ելլող աշակերտք՝ որք հազիւ տարրական ծանօթութիւն մը ունին այս լեզուին վրայ, առանց քննութեան նոյն վարժարանին մէջ կ'ընտրուին վարժապետ, և մտածել թէ աշակերտք պիտի օգտուին այդպիսի ուսուցիչներէ:

Արդ, օրինաւոր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար ալ ինչպէս ըսի, այնպէս տարիներով թութակի պէս այն շարադրութեան (իեջա) գրքերու մէջ գտնուած անյարմար կտորները աշակերտին գոց սովորեցնել տալով չէ կարելի, ասոնք պատճառ կ'ըլլան լոկ ժամանակի կորստեան, ուստի ուսանողը պէտք է թաղային վարժարանին մէջ քիչ թէ շատ վարժեցնել նախնական շարադրութեան, այսինքն տղուն ձգել իր զգացումներուն արտայայտութիւնն ու այս կամ նա նիւթին վրայ ունեցած դադափարը գրելու կարողութիւնը, և յետոյ ուսուցիչն ալ պատճառարանեալ կերպով կը սրբազգէ աշակերտին այդ գրածները, և որովհետեւ այդ շարադրութիւնն ալ կը բովանդակէ ամբողջ լեզուն, այսինքն թէ ուսանողը այդ շարադրութեան մէջ սովորեալ ըլլալով գործածելու նախադասութիւններ, բառեր ու առացուածներ, անդգալապէս իր մտքին մէջ գործնականապէս կը տպաւորուի ատենք և ալ անկարելի է անգամ մը գործնականապէս տպաւորուած ըան մը մոռնալ: Եւ ահա կը տեսնենք թէ ուսանողը նախնական վարժարանին մէջ տակաւ առ տակաւ կը յառաջդիմէ և լեզուն այս միջոցով կը կատարելագործէ երկրորդական վարժարանին մէջ:

Բայց ցաւալի է ըսել թէ ամէն ուսուցիչ իրենց համար զատ զատ մեթոդներով և կամ թէ ընտրելով անյարմար գրքեր, պարսպ տեղ ժամանակը կանցնի և ուսանողը կը մնայ միշտ անգէտ: Այս պետական լեզուին ամենէն կենսական մասը կը կազմէ շարադրութիւնը:

Աչքերնիս բանանք, բարոյական մրցումն է որ տեղի կ'ունենայ ներկայ ազատութեան շրջանին մէջ: Օրմանեան կայսրութիւնը Սահմանադրութեամբ օժտուելով՝ տմենքնիս ալ հաւասարութեան իրաւունքները պիտի վայելենք, քանի որ այսուհետեւ պետական պաշտօնատուներն ու բարձրագոյն վարժարաններու զոնեքն բաց են ամէն անհայտ ետանց ազգի ու կրօնի խորութեան, անհրաժեշտ է ուրեմն և մեր շահն ալ կը պահանջէ որ ոչ միայն այս պետական լեզուին և ուշադրութիւն անոր մեր վարժարանաց մէջ դասախոսութեանը եղանակին:

ՀԻՆ ԴԵՄՔԵՐ ՊՕՂՈՍ ԵՌԻՍՈՒՅ ՊԷՅ

Պօղոս Եռսուֆ Պէյ ամիրան ծնած է 1774 ին, Զմիւռնիոյ մէջ։ Իր հայրը Յովսէփ Պօղոսեան, Կեսարացի կտրիճը, Կեսարիայէն Զմիւռնիա գալով, իր ազնիւ, խմաստուն և արթուն բարքով, ծանօթ ու սիրելի կը դառնայ աղնուական Ապրոյեանց ազգատոհմին, որ երկու հարիւր տարիներէ ի վեր այդ քաղաքը կը բնակէին։ Յովսէփ Պօղոսեան փեսայանալով Ապրոյեանց գերդաստանին, իւր ամուսնութեան իւր պտուղ երեք զաւակ կուսննայ երկուքը մանչ և մին աղջիկ։ Անդրանիկին անունը Պօղոս կը դնէ, երկրորդինը Պետրոս, և աղջկանը Մարիամ։ Բայց ինքը դեռ անոնց մեծնալն ու յառաջդիմութիւնը չտեսած կը մեռնի նոյն քաղաքին մէջ, առանց իր մտքէն անցնելու թէ իր Յովսէփ կամ Եռսուֆ անունը որչափ պիտի մեծնայ ու փառաւորութիւ տարիներու ընթացքին մէջ։ Եռսուֆեան պատանիներն իրենց հօր մահուանէն վերջ, լաւ դաստիարակութիւն մը կ'ստանան, որովհետեւ իրենց մօրեղբայրը Ապրոյեան Առաքէլ աղա, այդ որը երիտասարդ պատանիները, իր զաւակներուն նման կը խնամէ ու կը դաստիարակէ։ Զատ զատ վարժապետներու ձեռքով իր քերորդիներուն կը սովբեցնէ մանաւանդ Հայերէն, Տաճկերէն, Պարսկերէն և Արաբերէն. իսկ ասոնցմէ զատ ալ Յունարէն, Իտալերէն և Գաղղիերէն լեզուները, ու Զմիւռնիոյ պէս վաճառաչան քաղաքի մը մէջ շատ գործածական էին։

Երբոր Պօղոս քսան տարեկան կըլլայ, Առաքէլ աղան, զայն իր անդը Զմիւռնիոյ անդլիական հիւպատոսարանը առաջին թարգման կը դնէ։ Այս պաշտօնին մէջ Պօղոս օրէ օր յառաջադիմութիւններ ցոյց տալով ամենուն սիրելի կը դառնայ։ Օր մը երբ Պօղոս կ'իպրոս կղզին կերթայ կարեւոր գործի մը համար, հոն կը ծանօթանայ 1800ին Անգլիացւոց անուանի ծովակալին Սըանի Սմիթի հետ, որ շատ նաւերով եգիպտոս պիտի երթար, Ֆրանսացիները անկէջ հանելու համար։ Պօղոս ալ անոր կ'ընկերանայ իւր թարգման։ Նոյն ատենները Քէօր Եռսուֆ փաշա վէզիրը եգիպտոս կը գաւուէր իւր օգնական անգլիացւոց. Վէզիրը չափազանց հաւնելով Պօղոսի արժնամտութեանը և ճարտարամտութեանը, կը խնդրէ

Անդլիացւոց հռչակաւոր ծովակալէն որ Պօղոսը իրեն ծառայութեան տայ: Ծովակալը հաւանելով, վէզիրին հետ միատեղ Պօլիս կը վերադառնան:

Պօլսոյ մէջ վէզիրը կ'առաջարկէ Պօղոսին թէ արդեօք կը փափաքի՞ Օսմանեան Բարձրագոյն դրան առաջին թարգման ըլլալ, բայց ինք հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ վէզիրին. «Թէպէտեւ շատ մեծ շնորհ է, տէր իմ. որ ինծի ընել կուզէք, բայց որովհետեւ այդ պաշտօնը երկար տարիներէ ի վեր Յունաց իշխանաւորներուն դրեթէ ժառանգութիւնն եղած է, լաւ կըլլայ որ իմ պատճառաւ չգրկուին անկէ և չթշնամանան ինծի հետ:» Այս խառտուն խօսքին պատասխանելով վէզիրը կըսէ. «Խօսք չ'ունիմ խոհմութեանդ, բայց քու արդիւնքդ մեծ ու պատուական է իմ առջեւ, ուստի հրաման քեզի, ինչ որ կուզես խնդրէ ինձմէ որ կատարեմ:» Այն ատեն Պօղոս եգիպտոսի թարգման ըլլալու պաշտօնը կը խնդրէ. վէզիրը հաւանելով, թագաւորական հրովարտելով ու մանաւոր յանձնարարական թղթով զինքը եգիպտոս կը ղրկէ, որուն կուսակալն էր Խուրչիտ փաշան: Խուրչիտ փաշա և իր յաջորդը Մէհմէտ Ալի փաշա տեսնելով իրենց թարգմանին կարողութիւնները, կամայ կամայ զինքը չէ թէ իբրեւ թարգման, այլ մանաւանդ իբրեւ առաջին խորհրդական, առաջին գործակալ և հազարապետ կ'անուանեն. Պօղոս այս պաշտօններուն մէջ կը ծառայէ մինչև 1833. Մէհմէտ Ալի փաշան չմոռնալով իր խորհրդականին ծառայութիւնները, անոր զօրավար, և իշխան կամ պէյ տիտղոսը կուտայ: Այսպէս հաւատարմօրէն ու խղճի մտօք կը ծառայէ քառասունութի չափ եգիպտոսի կուսակալին: Եօթանասուն տարեկանին կը մեռնի 20 օրուան ծանր հիւանդութենէ մը 1844 յունուար 10ին: Յուզար-կաւորութիւնը կը կատարուի Աղեքսանդրիոյ մէջ վայելուջ հանդիսաւորութեամբ: Իրեն կը յաջորդէ Յարութիւն պէյը իբր իշխան ու վերատեսուչ: Պօղոս ամիրայ իր կեանքին մէջ շատ մը նուէրներ ըրած է, որոնց մէջ ամենամեծ տեղը կը գրաւէ Վիենտիկի Մխիթարեան միաբանութեան նուիրած եգիպտական մոմեան: Իտալացի հնագէտներէն Ուենկարէլլի անունով Բառնարեան կրօնաւորը մոմեային վրայ գտնուած նշանագիրը կարդալով հետեւեալ ցած է թէ երեք հազար տարուան է, ու վերին եգիպտոսի Ամոնի տաճարին քրմապետին տղուն մարմինն է:

Ահա այսքան դովելի յիշատակներով կանմահանայ հայ ազգութեան մէջ Պօղոս Եւստֆ պէյի անունը:

Քաղեց, ՎԱԶՐԷՆ

Կ'ԱՂՈԹԵՆ (ԱՊԱՇԱԻԻ ԺԱՄԵՐԷՍ)

Չանդակը սրբանուէր մատուռին կատարէն զիւ շեշտերով, ու միւլեզգիւննալ միկնարի բարձրագիւր թառքէն շուրջանակի՝ միանուազ, հողեատրտու հաւատքին քերզը կ'եղանակեն անո՛յշ, մեկանո՛յշ. ու կրօնքին հուր լեզուովը կը բարբառեն ալելուոն եհօվային...

Անհունին խաղաղութիւնը կը սրսիայ, նիրհող ջիւղերէն պաշտանքի նեկտարը չըջան կ'ընէ, ու ստուերները գիշերացած—մեռնողներու ոգիները, որ գիշերին միայնութիւնը կը վայելեն անյաղօրէն—կը խուճապեն արտահալած:

* *

Աղօթարանին հաւատաշունչ գմբէթին տակ հաւատքն այս կեանքին տախտակութիւնը կը հեզնէ ու եղեմին մէջ մշուշապարուր անմահութիւնը կը թեւածէ... Ի՛նչ պաշտելութիւն, Աստուած իմ, կը խոնարհին, կ'երկրպագեն, կը խնդրեն, կը հայցեն, կը մրմնջեն, կը հառաչեն, անբիժ սիրտ մը երակներուդ կ'ընծայաբերեն. ու մրափի, երազանքի քաղցը պահերուն կը թոթուրին, կը խզեն կապանքները անդորր նինջին, ու վերամբարձ կը յառնեն թեթեօրէն...

* *

Խնդրուածքի պահն է առ. կ'աղօթէ ամէն հողի, կը սրսիայ ամէն սիրտ, կը թրթռայ ամէն շրթունք... մինչ ես, որ գիշերն ամբողջ խաւարին անդնդային խորհրդաւորութեանը մէջ լողացի, որ լուսթեան խո՛ւլ ու խորո՛ւնկ երդն ունկնդրեցի, որ ստուերներու մոռլատեա, պաղ ստինքներէն մեղամաղճութեան սե կաթը ծծեցի, ու տարտամութեան թեւերուն մէջ մտացնոր՝ խորհուրդներու ծնունդներուն հակեցի, հաւատքէն թափուր ու ամայի, յոյսով աղքատ ու չքաւոր, հողիս խորէն կը քրքչեմ, կը ծաղրեմ անբժութիւնը մարդերուն, անասակ վայրկեանը աղօթքին, պատարագումը հաւատալատ սա՛ սիրտերուն...

Կը ծիծաղիմ անոնց վրայ, որովհետեւ անոնք իմ սիրածներս ատեցին, իմ խոհանքներուս դէմ հայցեցին, ու խռէալս ծաղրե-

ցին... կը ծիծաղիմ յիմարի պէս... բայց անոնք դեռ կ'աղօթեն
ըսկկատարած... Եւ այդ աղօթքն ալ երկնասլաց, ծաղր մը ունի
ինծի հանդէպ, ո՛վ Աստուած...

* *

Կ'աղօթեն անոնք. կը տուայտիմ ես: Սա՛ ոամիկ հողիները
ինէ՛ աբաղ, ինէ՛ բարձր կը սլանան, կ'ըսեն, անոնց թեւերն հա-
ւատքն է հիւսեր, ու հաւատքի սուրբ պահերուն մէջ իսկ անոնք
եթերի ջինջ բնագաւառներէն՝ տարտամութեան ալքերուն մէջ իմ
խրուստ կը ծաղրեն, կը հեզնեն իմ յատուստ, որ իրենց բնաւ չը-
հասնիր...

* *

Տո՛ւր ինձ ուրեմն, կայծ մը բոցերէդ, ու հողիւս ամայու-
թեան մէջ զով կաթիլ մը կաթեցո՛ւր, որ հաւատքի ծաղիկը փթթի
հոն ու ես ալ աղօթեմ...

ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ

ԶԱՆԿԻՆ ՀՈՂԱԿՈՅՏԸ

(ԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻԻ)

Ա.

«Մա՛յր վերադառնա՛ք» կը մըմնջէ աղջիկը. որուն չրթները
կը դողդղան ցուրտին սաստկութիւնէն: Անտառին խորն են անոնք.
հովը ծառերուն մէջէն առիւծի նման կը մռնչէ, սպառնալով այս գե-
ղանի էակաց դէմ, ճամբաները, թաւուտները, ձիւնը համակ հեր-
մակ սաւանով մը սքողած է:

Երկինքի կապոյտին մէջ կը փալփիլն անհամար պայծառ աստ-
ղեր, Լուսինը իր աղօտ լոյսը փռած է, ամբողջովին կմախք կտրած
ծառերէն սկսեալ մինչեւ այս էակաց գեղանի դէմքերուն վրայ:
Բնութիւնը կարծես, սաւան ձգած է որպէս զի իրենց մանր ու փա-
փուք ռոնները չի փնտառին գայլախաղերու զարնուելով:

Առուակը իր վէտվէտումները չի ցուցնէր այլ եւս սրովհետեւ
սառած է:

Աղջնակը կը փոխայ « Մայր վերադառնանք » պաղ հով մը կը սառեցնէ վարդ աշտերը ու ցիրուցան մաղերը :

Բ.

Եկեղեցւոյ դանդակը կը դողանջէ, մինջև թանձր անտառին խորը լսելի ընկելու աստիճան,

Տի՛նկ, տա՛նկ, տի՛նկ, մայրը կ'ղգայ իւր օրտին խայտալը իր մէջ : Ի՞նչ կը փնտռեն, այդ ժամուն, մահաապրտու անտառին խորը, ինչո՞ւ չ'են երթար աղօթել սրբաւայրը, քանի որ նպատակինն ատ է : Ինչո՞ւ չ'ուզեր պատասխանել իւր անմեղ փոքր աղջկան հարցման : Արցունքի հեղեղ մըն է զոր կ'ղգայ Հոփիսիմէ, իւր ձեռքին վրայ հոսիլը, կ'ղգայ թէ մայրը շատ յուզուած է : — « Բայց ինչո՞ւ ժամ չ'ենք յատաճանար » կըսէ խեղճ աղջիկը :

Երկա՛ր շունչ մը առնելով խեղճ կինը կըսէ. — « Ո՛հ խեղճ դառակ, . . . դու տակաւին շատ փոքր էիր . . . քու Պարզե անուն սիրելի եղբայրդ կը յիշես անշուշտ, որ զո՛հ գնաց ասկէ հինդ տարի առաջ . . . անխիղճ ճիւղներու ճանկերուն տակ . . . կուզեմ դանել, անոր . . . հողակոյտը. Հո՛ս, աշտեղ է ըսին, հետեւեալ օրը մինչև իսկ եկայ փնտռել, բայց ի զո՛ւր, ո՞ր գիտէ, թերեւս սեւ ագռաւները յօշոտեցին անոր դիակը : » Արցունքի պաղ կաթիլներ սահեցան խեղճ կնոջ աչքերէն վար : Քա՛նի քա՛նի անդամներ լսած էր խեղճն Հոփիսիմէ իւր եղբորը այս թշուառ պատմութիւնը իւր մօրը ընդէն, սա քանի՛ երբորդ անդամներ որ կը պատմուէր ու արիւնախառն արցունքներ կը խլուէին անոր աչքերէն — « Անոր միմիակ յանցանքը, կըսէ մայրը, ազատութեան ու հաւատարմութեան շունչով տոգորուած ըլլալն էր, չ'էր կրնար այլ եւս հանդուրժել, այս երկրին անխիղճ կենդանիներէն աւելի վատ մարդոց ձեռքը : Այո՛, անոր համար է որ նա նահատակուեցաւ » Քանի մայրը այս տխուր գէպը կը չեչտէր, այնքան աղջիկը ու ժաթափ կըլլար, կ'ղգար երազներուն մէջ արեան պաղիլը ու շատ յուզուած էր, երբ կրկին մայրական եռանդով մը կը շարունակէ խեղճ կինը. — « Այսպէս Ս. Ծնունդի օրմ'էր երբ նա ըսաւ, « Մայր, երբ մեռնիմ ու իմ ամենասիրելի տօներէն մին Ս. Ծնունդը գայ, կուզեմ որ իմ պարզուկ հողակոյտիս վրայ, հողահանդիստ ընել տաու » Ո՛հ աղջիկս եկան ատանկ շատ Ծնունդներ, ու չի կրցի գտնել տակաւին հողակոյտ մը որ ըսէին — « հա՛ առիկա է դառկիդ հողակոյտը » կատարեալ խենդ մ'եմ կտրած, խիղճս կը խայթէ գիտ

մինչև այս վայրկեանս, որովհետեւ զաւելիս խնդրանքը չի կրցի կատարել: Ա՛յ անկարող էր խօսելու հուադելու մօտ էր, ամբողջ մարմնով կը դողար, բայց մայրական սէրը թող չ'էր տար որ լռէ կարծես այժ մը ետանդ մը կուգար, դժբախտ կնկան, խօսելու: «Բայց, ա՛յս գիշեր աս դաւակա. . . կ'զգամ թէ պիտի մեռնինք», ու խեղճ աղջկան գլուխը իր բազուկներուն մէջ կը սեղմէ ջրապինդ: — «Որովհետեւ երեքս մէկ . . . մէկ գերեզմանատան մէջ պիտի դառնանք, մեր երեքին հողիները իրար եկած, պիտի բողբոքեն առ մեր Տէրն, այն մատնիչնե՛րը ու մարդ կոշուելու անարժան արաբաճները «Մինչև որ չի գտնեմ զաւելիս հողակոյտը, զաւելիս մէկ ոսկորը, այս տխուր անտաւը չի պիտի ցգեմ»:

Գժբախտ աղջիկը տեսնելով մօրը ստակալի վիշտը, — «Այո՛ մայր, կըսէ, ես ալ միեւնոյն այժով պիտի աշխատիմ, ձիւնը պիտի պեղենք, պիտի դիմադրենք ցուրտին, բայց . . . Աւա՛ղ . . . հինգ երկար տարիներու ձմրան, ձիւներուն ու անձրեւներուն տակ, միթէ եղբօրս ափ մը հողակոյտը, հողին հետ չէ՞ հաւասարամ:»

Գ.

Բուն կ'սկսի իր սգափառը «ո՛ւ, ո՛ւ»ն ձայնել սե անտառին մէջ, հովուն հետ խառնաչիօթ բարձր կաղնիին վրայ, խեղճ, էակները սարսուռով մը կը պատէ այդ ձայնը, ու աղջնակը, մօրը մէջքը պլլուելով խելայել՝ — «Մա՛յր, կը վախճամ բուին ձայնէն» — «Այո՛, աղէկ նշան չ'է, բուին ձայնը, բայց . . . զաւելիս հողակոյտը . . . մի վախճար ես քովդ եմ:»

Կապարագոյն ամպերը, ամբողջ պատած են երկինքը ծածկելով աղօտ լուսինը ու անհամար աստղերը՝ հովուն տեղ հիմայ ճերմակ ձիւնի հատիկներն են որ կը փայփայեն սառուցիկ էակները, ճերմակ ամպ մը ամբողջ պատած է բովանդակ անտառը: Աղջիկը բոլորովին յոգնած ու ընկճուած աչքերը մարմրուն, մագներ խառնիխառն որոնք կը զարդարեն դեղնորակ ձակատը, միշտ իր մեներդը կը շարունակէ: «Մա՛յր վերադառնանք, պիտի սառնինք:» Ու մայրը իբր պատասխան, իւր յոգնած, գլուխը մոխրագոյն դէմքը կը հանգչեցնէ, բոլորովին ուժասպառ՝ զաւելին ուսին վրայ: Այսպէս կը յառաջանան կաղնիին անարկու տարածութեան տակ, հո՛ն, ուր քիչ տուջ բուն ձայնած էր զաղաթէն յանկարծ Մա՛յր . . . կը մընջէ Հոբիփիմէ, տեսնելով որ պատասխան չկայ, — «Մա՛յր . . . պատասխան մը տուր» կը մոնջէ այս անգամ խելագարի աչքերով ու յուսահատ հայտնած քով մը:

Հրապարակում
Արտատպում

Դ.

Պօղոս ամուսինը, տուն վերադարձած է արդէն, ու սիկառը մութ պիսիւրուն տակ, սառուցիկ ձեռքերով դուռը կը դարնէ . . . Լոռիւթիւնն է որ կը պատասխանէ. խրճիթին դէմ գտնուած մահատարուռ անտառը որ քիչ առաջ յօշոտած էր երկու անմեղները, տակաւին կը շարունակէ իւր մռնջիւնները, կարծես գիշատիչ կենդանի մ'է, որ ըսել կուզէ Պօղոսի — «Ես կերայ զանոնք»:

Պօղոս խելագարի երեւոյթը առած, ամբողջ ոյժովը կը պոռայ: — «Մերուն Մագդաղինէս, Հոփսիսմէս, գաւաիս, բացէ՛ք դուռը»: Ու ներսէն, իբր պատասխան, ժամացոյցին թի՛ք թաքը լսելի կըլլայ: Խեղճ մարդ, ապուշ կտրած ինքզինքը շիտակ գիւղին մեծատունին ապարանքը կը ձգէ, ուր՝ լոյսերով ողորուած, ամեն տեսակ խրախճանութիւն տեղի կ'ունենայ, ամէն ինչ Պօղոսի համար մութ է, ինքզինքը շիտակ մեծատունին առաջքը կը նետէ, հո՛ն ուր կանաչ սեղանին շուրջ միլիոններ կը վատնուին: Մեծատունը դանի շատ սիրելուն «ի՞նչ է ան Պօղոս» խեղճ Պօղոս արտասուաթոր աչքերով, կը պատմէ եղելութիւնը, ու մեծատունին մէկ հրամանին վրայ, քիչ վերջ ամէն ոք փնտռուքի կ'ենեն:

Ե.

Հիմա երկինք կրկին պայծառ է, պճնուած իր ամբողջ աստղերով, լուսինը իր լոյսը երկու սառուցիկ դիակներուն վրայ ձգած է որք ժպիտ մը ունէին իրենց չրթանց վրայ, կարծես հասած իրենց խնկալին, ժպիտ մը հրեշտակները հրախրող:

Բազմութիւն մը կերթայ լապտերներ ի ձեռին անտառին խորը . . . ու այլեւս յոգնած փնտռութենէ, կուգան հանգչիլ կաղնիին հովանուոյն տակ, բայց . . . հո՛ն է որ անա թշուառ Պօղոսի աչքերուն կը հանգիստի, երկու պաղ դիակներ որք քնմեղ հրեշտակաց պէս իրարու քով պառկած, յախտնականութիւն են թոած արդէն, Հոփսիսմէ՛ իր թրթռուն չրթանց տակէն տակաւին իր ձայնը լսելի կընէ կարծես, — «Մա՛յր վերադառնանք» ու մայրը հասած կարծես, իւր նպատակին՝ ամենայն ջերմեռանդութեամբ ձեռքերը իրար միացուցած՝ «Հոգեոց» կըսէ իւր հոգհատութիւն հողակոյտին վրայ:

Խեղճ Պօղոսի բերնէն մի միայն, ճիշ մը կը լսուի ու գիակները ամուր բռնած իր բազկացը մէջ կըսէ. — «Մագդաղինէ . . . Հոփսիսմէ: Կոս են, անա . . . վերջապէս մենք ալ կուգանք,

հանդիման չորսերնիս ալ, մէկ տեղ, Պարգեւէ գաւախս . . . » ո՞ն ահա-
շո՛ւնչ, կը գլտորի պաղ գիւղներուն վրայ:

Է՛ . . . Ահաւասիկ չորս կ'ըլլան, բերանները անմեղ հողի-
ներու, որք կերթան անէծք կարգալ յախտնականութեան մէջ,
վերջապէս, ամէն անոնց որք պատճառ եղան, Պարգեւի նահատակ-
ման սուրբ արիւնը հոսելուն:

Կրկին եկեղեցւոյ զօղանջը լսելի կըլլայ անտառին խորը,
տի՛նկ, տա՛նկ, տի՛նկ . . . :

ՎԱՅՐԱՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Սկիւսար

ԳՐԻՉ ԵՒ ԶԵՆՔ

Գրիչներն են որ կը խօսին այժմ ճշմարիտ խանդավառ բերան-
ներու պէս, պոռթկալով իրենց հոգիի զգացումները՝ որոնք երբեմն
գրգռոտ վիճակ մը կուտան ընթերցողին: Գրիչներն են որ կը տա-
ռապին այժմ հայրենիքի թշուառութիւններուն առջեւ և կ'ողբան
անոնց վրայ, որք ինկան հոն, այդ Հայրենիքին աւերակներուն
վրայ սարսուռոտ . . . ազատութեան բառը իրենց կոկորդին մէջ
կիսատ և բուռնցքնին սեղմ:

Գրիչը սփոփանք է՝ գրիչը գրգռող է ազատութեան գործին
համար, ուղիղ խորհուրդին ջատագովն է, սիրոյ յուսատուն և
կեանքի ընկերն է ան:

Լեռներու վրայ գողացող կեանքե՛ր, գայլոյթի բոցովը վա-
ռուած ձեր սիրտերը թշնամոյն արիւնովը զովացուցիք և ձեր հը-
րացանները որոտացին ընդ երկար ու անոնց արձագանգը երկա՛ր
չնչեցին ձեր սարսափահար ոտիներուն ականջին: Վարը քաղաք-
ներուն մէջ, գրչի մարդիկ, ձեր հոգւոյն բոլոր թափովը կուռեցաք
խաւարին դէմ ու կեանքերնիդ զոհեցիք այն բարձր գաղափարին
համար որ՝ ազատութիւն կը կոչուի: Ազատութեան երկու ախոյ-
եաններ, գրիչ և զէնք, երկու հարազատ եղբայրներու պէս թող
մեր սրտերուն մէջ միացած ըլլան սերտիւ. առանց միոյն՝ միւսը
ոչինչ, առանց հոգւոյ՝ մարմինը ոչինչ կարժէ:

Բնութեան մէջ՝ սէր կայ, բնութեան մէջ կեանք կայ և այդ
կեանքը սէրը՝ գրիչով կը բացատրուի, գրիչով կը փառաբանուի:

Բնութեան մէջ ատելութիւն կայ, անարդարութիւն կայ, ու այդ ատելութիւնը, անարդարութիւնը զէնքով կը վանուի, զէնքով կը յաղթահարուի: Կեանք չէ որ իրաւամբ հրապոյր ու հաճոյք ունի, այլ զանի զարդարող գրուածները, որոնք անոր «Թշուառութեան կամ երջանկութեան պատճառ պիտի ըլլան: Թշուառութեան մէջ առանց գրչի սփոփանքին կեանքը անտանելի կը դառնայ և ճութեան մէջ առանց գրչին առթած զուարթութեան, կեանքը ձանձրոյթի շղթայ մը կը ներկայացնէ:

Հայրենիքի պաշտպան զէնք, անխիղճ թշնամոյն պատասխանող միակ միջոց: քու փողիդ մէջէն սուրացող ամէն մէկ գնդակը՝ քար ըլլայ անգութիւն սրտին վրայ և անոր վայրագ զաղափարները, տհաս մեռնին գրիչի զօրաւոր հարուածներուն տակ: Գրիչ և զէնք... անհունութեան մէջ երկարող սա երկու գողտրիկ բառերը՝ թող անջնջելի ըլլան ազատուած ժողովուրդի մը բոլոր ազատ մտածումներուն, բոլոր շարժումներուն մէջ, և թող Հայուն կեանքը այդ երկուքով նուիրագործուի յաւէտ:

ԶԱՐՄԱՅՐ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Այս շաբաթ գիշեր 17 Յունուար ժամը երկուկէսին Սկիւսար Արապլասէ «Աւարայ», Ակումբի երեկոյքը տեղի ունեցող «Աւարայ», Ընթերցարան Լսարանին մէջ խիստ փալլուն կեցով. տեղի պիտի ունենան բանաստեղծութիւններ, պիտի երգուին այլազան ազգային երգեր մասնակցութեամբ ջութակի եւ մանսօլինի. պիտի ներկայացուի խիստ ծիծաղաւարտ զանեց մը: Մուսի մէկ դահեկան:

Ա. Զ. Դ.

«Աւարայ», Ակումբի վերաբերեալ ամէն տեսակ նամակ եւ գրութիւնք պէտք է յղել հետեւեալ հասցեով

Խ. Ա. Ս. Ս. Ռ. Ի. Բ. Ա. Ն.

Աստեղակ «Ա.Ի.Ա.Ր.Ա.Յ.Ր.» Ակումբի

Սկիւսար-Ինասիյե

Կը խնդրուի նաեւ «Աւարայ» Ակումբի այն ամէն անդամներէն և ոչ անդամներէն որք կը փափաքին բանաստեղծ երեկոյթի գիշերները, հաճին խնայել իրենց նիւթերն զօրծաղիր մարմնոյն, առ առաւելն մինչեւ հինգշաբթի գիշեր. ինչպէս նաեւ երգիչ մասնախմբին իրենց երգերը չորեքշաբթի գիշեր:

Ա Ի Ա Ր Ա Յ Ր

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՕՐԿԱՆ “Ա.Ի.Ա.Ր.Ա.ՅՐ.” ԱԿՈՒՄԲԻ

ՄԱՆԿԱՆՑ ԲԱԺԻՆ

ԱՂՈՒԷՍԸ ԵՒ ՁԻՆ

Ժամանակաւ գիւղացի մը հաւատարիմ ձի մ'ունէր որ ծերացած էր, եւ չ'էր կրնար այլ եւս իրեն ծառայել: Գիւղացին չ'ուզելով զայն երկար առնել խնամել, որ մը ըստ անոր “այլ եւս ճեղ չ'եմ ուզեր պահել, որովհետեւ ծերացած եւ եւ չեւ կրնար այլ եւս որ եւ է ծառայութիւն մը մատուցանել. բայց անհաւաստիկ ճեղի մխիթարութեան միջոց մը. երբ երբէք այնքան զօրաւոր ըլլաւ որ կարենաւ առիւծ մը բերել ինձ, ճեղ պիտի խնամեմ ցրկեանս: Բայց հիմայ կը հրամայեմ որ անմիջապէս դուրս ելնես ախոռէս եւ երբաւ լեռներուն մէջ փնտռես իմ բնակատեղին:

Ձին խիստ շտաւած, սկսաւ ասողին անդին թափառիլ, մինչեւ որ հասաւ անտառ մը ուր կարող էր անձրեւէն եւ ցուրտէն պաշտպարուիլ: Մինչ այս մինչ այն, եւ անհա ազուէս մը իր դէմ ելաւ եւ ըստ. “բարեկամ ինչո՞ւ գլուխդ հակած եւ եւ այդքան վշտանար կը բռնիս,,:

Ո՛հ, պատասխանեց ձին, “կծծիութիւն եւ հաւասարմութիւն չեն կրնար մէկ տեղ ապրիլ մի եւնոյն սան մէջ: Տէրս մոռնալով այսֆան տարւան մասուցած ծառայութիւններս եւ այլ եւ այլ փոխադրութիւններս, զիս արտաքին, չուզելով այլ եւս խնամել. քանի որ ծերացած ըլլալով անկարող եմ իմ աշխատութիւններս շարունակել:”

“Առա՞նց որ եւ է ափովանքի”, հարցուց աղուէր:

“Սփոփանք, ո՛հ շատ ջնջին բան մ’է”, պատասխանեց ձին. “ըստ թէ, եթէ իրեն առիծ մը տանելու չափ զօրաւոր ըլլայի, դարձեալ զիս պիտի խնամէր, բայց անուշտ շատ լաւ գիտէ թէ անկարող եմ այդպիսի դժուարին գործ մը ի գլուխ հանելու”:

Ասոր վրայ աղուէրը ըստ—. “հոգ մ’ընէր, բարեկամ, կրնամ եղբ օգնել. միայն հոս պատկէ երկայնքիդ եւ այնպէս մը տարածուէ իբր թէ մեռած ըլլայիր եւ բնաւ մի շարժիր:”

Ձին աղուէին ըսածը կէտաւ կէտ գործադրեց: Աղուէրը երբայով առիծի մը տան որք որ շատ հեռու չ’էր, ըստ. “էյ ինչու մեռած ձի մը կայ, հետեւէ ինձ եւ ես տեղը պիտի ցուցնեմ ու լաւ խննդի. մը պիտի ունենաս:”

Առիծը շատ գոհ մնալով հետեւեցաւ աղուէին. բայց երբ ձիուն գտնուած տեղը հասան, աղուէրը ըստ. “սիրելի բարեկամս, վստահ եմ որ հոս չափի կրնաս հանգիստ հաւ մը ընել. եթէ կապենք քու պոչդ ձիուն, զանիկա քու որչդ քաշելով հանգիստ հաւ մը պիտի ունենաս:”

Առիծը հաւանեցաւ այս խելացի խորհուրդին, եւ տեղաւորուեցաւ ձիուն մօտ ու հանդարտօրէն սպասեց որպէս զի աղուէին գործը դիւրանայ: Բայց այսպէս հանդարտօրէն սպասելով, աղուէրը կարողացաւ կապել առիծին պոչը նախ իր ոտքերուն, այնպէս որ չ’էր կարող շարժիլ. եւ յետոյ ձիուն պոչին. այնքան ուժով որ առիծը բոլոր ուժովը անկարող էր իւր տեղէն երեւալ: Երբ հնարամիտ աղուէրը լնցնուցած էր իւր գործը, մեղմօրէն դպաւ ձիուն ուսին եւ ըստ. “եղիւ, ծեր բարեկամ, ցատկէ, ժամանակ է:”

Ձին անմիջապէս ցտակեց, նամբայ ելաւ, արեւաե-
լով, գառաւորակ փաշելով առիւծը իր ետեւէն: Մինչ
անհատէն կանցնէին, առիւծը սկսաւ ոռնալ. եւ այն-
քան բարձրաձայն ոռնալ որ ծառերուն բոլոր թռչուն-
ները փախան, սարսափած: Բայց ձին կարեւորութիւն
չտուաւ եւ փաշեց զայն իր բոլոր ուժովը, արեւելով
բլուրէ բլուր. մարգագետնէ մարգագետին, մինչեւ որ
իր սիրոյն բնակարանը հասան: Իր սէրը երբոր տեսաւ
թէ կենդանեաց թագաւորը կը փաշեւորէ իր ծեր ձիւն, զար-
մացած եւ միանգամայն ամչցած՝ ըսաւ. «Քանի որ
լրացուցիր քեզի առաջարկած պայմանս, հիմա ինծի եւս
բնակէ եւ երջանիկ եղիւ որքան ասեմ որ ապրիս:—»

Թարգմ. Անգլիերէնէ

Վ.Ա.ՀԱՆ. ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆ.

ՈՍԿԵԱՅ ԵՂՋԻՒՐՆԵՐՈՎ ԵՂՆԻԿԸ

(ՊՐԸԹԱՆԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Ատենոք ճերմակ սիրուն եղնիկ մը կար որ ոսկեայ եղջիւրներ
ունէր: Յանկապառօի մը մէջ կը բնակէր որտորդներէն ապահով:
Տէրը այսպէս պաշտպանած ըլլալով զայն, ոչ ոք կրցաւ անոր չա-
րիք հասցնել:

Բայց նա կը ձանձրանար միայնակ: Իր եղբայրները, եղջերու-
ները, երբէք չէին դար զինքը տեսնելու: Ատենոք աւելի կը նա-
խընտրէին վայրի անտառներուն մէջ զբօսնուլ քան զալ բանտար-
կուիլ նեղ ցանկապատին մէջ:

Եղնիկը իբր կնքամայր սիրուն աղջիկ մը ունէր, որ կը ջա-
նար միշտ զինքը մխիթարել, իր զբօսեցուցիչ խաղերով: Կենդա-
նին հաճոյքով կը խաղար իր կնքամօրը հետ, բայց երբ պզտիկ
աղջիկը կը հեռանար իւր քովէն, շատ կը նեղանար:

«Ա՛հ, կը կրկնէր խեղճ կենդանին, որքա՛ն լաւ կ'ըլլար եթէ
ես ալ իմ եղբայրներուս նման եղջիւրներ ունենայի եւ կարենայի
վազել անոնց հետ աղատօրէն:

—Այո՛, կըսէր իր կնքամայրը՝ բայց երբ ազատօրէն վազես անտառներուն մէջ, որոտող մը քեզ պիտի սպաննէ և քեզ սպաննած ըլլալուն համար մահուան պիտի դատապարտուի։ Այդքան մի վշտակիր, և եկո՛ւ քեզ հետ լաւ մը խաղանք»։

Օր մը վերջապէս, փոքրիկ կնքամօր մայրը, որ պարիկ մ'էր, ըսաւ եղնիկին՝

«Հիմայ ազատ ես, որոտողները մեկնած ըլլալուն համար։ Եւ որովհետեւ ցանկապատէն չիախար, կ'ուզեմ քեզ երջանկացնել ուստի ահա մանակ մը որ քեզ պիտի տամ և դուն պիտի երթաս Գօննուայլի երկիրը, փնտոելու համար կռալէն անուն փոքր իշխան մը, զոր պարտիմ ազատել մեծ վտանգէն»։

Ոսկեայ եղջիւրներով եզնիկը վզնոցը կապելու թող տուաւ և չուս մեկնեցաւ, անտառին մէջ ոտոտուէին երջանիկ։

Երբ իր եղբայրներուն և բարեկամներուն հանդիպեցաւ, ըսաւ անոնց։ «Զիս թող տուէ՛ք, որովհետեւ շատ հետուն պիտի երթամ և պէտք է որ աճապարեմ»։

Եղջերունքը զարմացան և շատ տրտմեցան, բայց մինչև անտառին ծայրը ընկերացան անոր, պաշտպանելու համար գայլերէն։

Եզնիկը շատ տխրած էր եղջերունքէն բաժնուելուն համար, սակայն առանց անոր հետ խաղալու շարունակեց իր ճամբան։

Քիչ վերջ արդէն Գօննուայլի երկիրը հասած էր, շատ գեղեցիկ քաղաք մը ըլլալուն չհամարձակեցաւ հոն մնալ, սպասելով որ պզտիկ իշխանն զինքը տեսնայ և ճանչնայ իր վզնոցէն պարիկին պատգամը ըլլալը։

Այս քաղաքին մէջ երիտասարդները այնքան չար և այնքան դժուարօղ էին որ կռալէն իշխանը չէին յարգեր, և կռալէն որ Սառաղէններու ղէմ պատերազմի մեկնած իր հօրը բացակայութեանը ատեն երկիրը կը կռաւարէր, չափազանց վշտահար, օրն ի բուն իր մատուռը կը քաշուէր, աղօթելու և լալու համար։

Քաղաքին բոլոր երիտասարդները կը ծաղրէին զինքը, մինչդեռ իր Մառկայ քոյրը որ չար աղջիկ մ'էր, կը սիրուէր ամենէն։ Թագուհին թագաւորին ընկերացած էր պատերազմին, ուրիշ շատ մը կիներու պէս որոնք իրենց ամուսիններուն հետ մեկնած էին։ Քաղաքը այնպիսի անչափահասներու թողուած էր, որոնք փոքր իշխանին չէին հնազանդեր։

Եզնիկը փառաջելով, ի դուր կը դարձնէր իր սիրուն գլուխը դեռեակին պարտէզներուն շուրջը, բայց կռալէն չէր նշմարեր ըստ ոսկեայ եղջիւր եզնիկը։

Երբ իշխանը իր մատուան մէջ փակուած կը մնար, երիտասարդ օտարական մը եկաւ քաղաքը, ա'յնքան զեղեցիկ և ա'յնքան լիրբ որ քաղաքին աղջիկները լաւ ընդունելութիւն ըրին անոր և խընդրեցին որ իրենց զուարճութեանցը մասնակից ըլլայ:

Օտարականը ընդունեց անմիջապէս այս առաջարկը: Երիտասարդները քաղաքը չըջապատող բարձր պատերուն երկայնքը կերթային դրօսներու համար: Այս պատերը չինուած էին, ալիքներէն պաշտպանելու համար ցամաքը, և որուն վրայ թագաւորը երեք դռներ չինել տուած էր: Խաղաղութեան ատեն այդ դռներուն բանալիները խնամով կը պահուէին զահոյից սրահին մէջ:

Գիշեր մը երիտասարդ Օտարականը ըսաւ Մատկայի. «Չե՞ս ուզեր որ ինձ պէս ուրիշ օտարականներ ալ գան քու երկիրդ և քեզ պատիւ ընեն:

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեց Մատկա:

— Այն ատեն, ինձ տուր ծովու դռներուն մեծ բանալիները:

— Բանալիները քեզ տալու համար, գողնալ պէտք պիտի ըլլայ, յարեց Մատկա, անոնք գահոյից Սրահին մէջ պահուած են:

— Բա՛, ըսաւ օտարականը. զանոնք երկար ատեն քովս չպիտի պահեմ, վերստին իրենց տեղը պիտի դնես և մէկը չպիտի նշմարէ այդ բանը:

Այն ատեն Մատկայ գաղտնօրէն մտաւ գահոյից սրահը, մեծ բանալիներուն կապերը քակեց և զանոնք իւր բարեկամին բերաւ:

— Այլ ևս բանալիները քեզ չպիտի վերադարձնեմ և դռները պիտի բանամ, որպէս զի ջուրը ներս խուժէ քաղաքին մէջ, և զուք խեղդուիք, ըսաւ երիտասարդը:

Մատկայ սարսափահար, ուղեց ետ առնել իր բարեկամէն, բայց արդէն զգեակէն աներեւութացած էր:

Օտարականը հազիւ դուրս ելած, յանկարծ երկինքը մթնցաւ, և հովը ա'յնքան ուժգին փչեց որ զանգակները խորտակուեցան: Ա՛հ ու դողի ամենամեծ աղաղակ մը արձագանգեց:

«Երո՞վը, Երո՞վը»:

Կռալէն իշխանը այս աղմուկը լսելով դուրս ելաւ իր աղօթարանէն: Երբ խմացաւ որ Սուրբ բանալիները գողցած էին, սկսաւ լալ:

Բարձր պատերը քշուած էին ալիքներուն սաստկութենէն և ջուրը կ'ողողէր քաղաքը:

Կռալէն ստիպուեցաւ ազատել ինքզինքը միւսներուն պէս որոնք մօտակայ բլուրները հասնիլ կը ջնաւային. բայց չարերը զուարճութենէ յոգնած, ուժ չունէին որ վազեն և կիչնային ճամբուն վրայ. պղտիկ իշխանն ալ կը վազէր: Շատ զարմացաւ տեսնելով ոսկեայ եղջիւրներով եղնիկ մը, որ քառատրոփ կը սուրար իր մօտէն:

Մատենադարանի և տեսալիցայի վարչության պաշտոնատեղի էր:

«Իշխան, վստահի՛ր ատեն, այս եղանակին վրայ նստե՛, և պիտի ազատուիս:»

Մերուն կենդանիի վրայ նստելով սկսաւ փախչիլ. փախած ժամանակ տեսաւ Մատենադարանի որ բլուրը հասնիլ կը ջանար. «Կեցի՛ր ըստ, իր հեծանելիէն, կեցի՛ր»:

Եւ Մատենադարանի օձիքէն բռնելով դայն իր քով առաւ, թէպէտեւ չար էր, բայց իր քոյրը ըլլալուն կուգէր ազատել:

Ծովը միշտ կը յատկանար:

Յանկարծ ձայն մը հնչեց կողմէնի ականջներուն, որ կըսէր.

— Օձիքդ ազատե՛ Մատենադարան, և պիտի ազատուիս:

Պղտիկ եշխանը, մտիկ չըրաւ ձայնին, և միմիայն եղնիկը փութացուց ըսելով. «Աւելի չուտ, քարատրոփ:»

Ձայնը նորէն հնչեց. «Օձիքդ ազատե՛ Մատենադարան, Սատանա է որ հետդ կը տանիս:»

Բայց կողմէն կը մտածէր թէ իր քոյրն էր և անդրդուելի մնաց իր խորհուրդին մէջ:

Եւ ձայնը միշտ կը կրկնէր. «Օձիքդ ազատե՛ Մատենադարան:» Նոյն միջոցին, եղնիկը աշխարհի ոտու մը ըրաւ, որ Մատենադարանի վրայէն ծով գլորեցաւ: Անմիջապէս աշխարհները դադարեցան: Կողմէնի քիչքերը գոցած էր երբ բացաւ, տեսաւ որ արեւը կը փայլէր և ոլկէանոտք քաշուէր էր: Եղնիկը դայն անձանթ երկիր մը տարաւ. ուր բնութան երես Պարիկէն և պղտիկ կնքամարէն: Երկար ատեն հոն մնաց: Ուղեց կնքամարը հետ ամուսնանալ, բայց նա մերժեց ըսելով թէ ես բնաւ չպիտի ամուսնանամ. կը փախաքիմ պարիկ ըլլալ իմ մօրս նման, բայց քեզ գեղեցիկ և սիրուն կին մը պիտի գտնեմ: Այս բաները ըսելով, դայն մօտակայ պարտէզը առաջարկեց, ուր կողմէն տեսաւ իր ազատիչը, ոսկեայ եղջիւր, հրաշալի եղնիկը:

Կենդանին սովորականին պէս վազեց կնքամարը քով: Այն ատեն փոքր աղջիկը, անոր դպցուց իր ձեռքի գաւազանը և անմիջապէս եղնիկը գեղեցիկ աղջիկ մը դարձաւ: Զակտին վրայ կը փայլէր իշխանուհիներու պսակ և իր չըջագեղատը աշխարհի ճեղքով էր որ երկտասարդ իշխանին աչքերը չլացաւ:

— Ահա ատիկ, իմ տեղս ուրիշ մը, ըստ աղջնակը կողմէնին: Չեղ կուտամ իմ թագաւորութիւնս այս օրուքնէ սկսեալ, որովհետեւ պարիկ մը երբեք չկրնար թագաւորել: Իշխանը ծունկի գալով փոքր թագուհուն ձեռքը համբուրեց, ըսելով թէ երբեք չպիտի մոռնամ իր բարիքները: Պղտիկ պարիկը հեռացաւ և կողմէն իր նշանածը տուն առաջնորդեց:

Քանի մը տարի վերջ իրարու հետ ամուսնացան:

Թարգմանեց

Ա.Ռ.ՄԱՐԻ

Վ. Խ.

ՄՏԱՅԻՆ ԶԲՈՍԱՆՔՆԵՐ

ԹԻԻ 1

Լուծել նեկեհալը

Ոչ կը նայեիմ ոչ կը պատկիմ
Ետուանի անշարժ կանգնիմ
Թեւ մի ունիմ, է խիտ երկայն
Լայն սենեակներ ինձ նեղ կուզան
Երբեմն ունիմ երկու բերան
Երբեմն ալ մէկ հատ միայն:
Հասակաւ կարճ եմ՝ լայն փորով
Սոսկալի եմ ներքին տեսքով
Թէ մտնեալս դու շատ իմ քով
Ես կը քաշուիս տխուր զէմ քով:

Լուծման համար կողքին վրայի կտրոնք ի միտսին
պէտք է զրկել:
Լուծողներուն վիճակով պիտի տրուի եռամսեայ թեղ

Ստորագրու թխաններն ու հասցէներն պէտք է
ցորոշ զրկել:

ԿՏՐՈՆ ՍԱԲԱՐԱՅՐԻ
ԹԻԻ 1 ՀԱՅԿԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳԱՍ Ֆիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0580031

Մասնագետ անոր և
ուսած էր:

«Իշխան» վարձ

աղաղակալ:

Սիրտը

ժամանակ
ըստ, ի
Եւ
չար էր
Ն

ԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլիս Տարեկան 23 դր.
Գաւառ ,, 30 դր.

ԳԻՆԸ

ԱԼԿ
1599

ԻԻՍՏ ԿԱՐԵԻՈՐ

ՔԱՐԴ-ՐՕՍԹԱԼԻ ԵՒ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ

ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Եթէ կ'ըրապիք զրոյնաթուղթի կամ Քարդ Բօսթալի դօլէք-
սիան շինելով, և կր փափաքիք Ձեր քօլէքսիօնին մէջ Եւրօպական
Ասիական, Ամերիկեան, Ամերիկեան և Ովկիանիոյ ամեն տեսակ ըն-
տիր զրոյնաթուղթեր և ս. անշէի Քարդ-Բօսթալներ ունենալ,
անհրաժեշտ է որ, յայտարարութիւններ տաք Եւրօպական թեր-
թէրտ մէջ:

Յայտարարութիւններ, որոնց չարժիք չառ քիչ աստեղն անմի-
ջապէս թղթակցութիւններ պիտի ունենաք Եւրօպիոյ հետ: Գրաչ-
մաթուղթի կամ Քարդ-Բօսթալի փոխանակութեան վաճառման
կամ գնման:

Յայտարարութեան պայմանները խիստ զի բաժանուելի են:
Մանրամասն տեղեկութեանց համար զիտեղ կամ թղթակցիլ
ուս ԿԱՐԴՊՈՒ ԱՅՈՒՆԵՐՆԵՐ

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար

(ԱՆՆԱՆՈՐ, ԳԻՆԱՆՈՐ, ԳԻՆԱՆՈՐ, ԳԻՆԱՆՈՐ)

(ԳԻՆԱՆՈՐ, ԳԻՆԱՆՈՐ, ԳԻՆԱՆՈՐ, ԳԻՆԱՆՈՐ)

և ԱՅՈՒՆԵՐՆԵՐ (Անգ.) Թերթերու:

Կ'ըրապիք Պոլիս-Գաւառ, Տարեկան Պոլիս 37
կամ Գաւառ Անարարութիւններ, Կապիտալ, Կապիտալ